PODER, AUTORITAT I REPÚBLICA FEMINISTA

Feministes, anem per feina!

Mireia Mata i Solsona

Nadia Sanmartin

El treball remunerat és la clau de les dones per accedir i disposar de recursos propis i per tant no ser dependents de pares, marits, fills, o altres familiars, ni d'institucions assistencials, solidàries o religioses en qualsevol de les seves formes. Només podent obtenir els propis recursos, les dones assolim la independència econòmica, la fita a la que tantes generacions de dones han aspirat i que és la primera condició de llibertat personal que ens posa en situació d'accedir a una vida independent i participar a totes les altres lluites polítiques.

Les dones sempre hem estat treballadores. Una mirada fugaç de la prehistòria als nostres dies desmenteix allò de "quan les dones s'incorporen a la feina...". En moltes de les societats nòmades, eren les dones les principals responsables de la construcció dels habitatges que es muntaven i desmuntaven estacionalment. També vàrem ser les dones les que iniciàrem el cultiu de la terra als entorns dels primers assentaments humans. Van ser aquelles nostres ancestres les que van aprendre a cultivar la terra mentre els mascles es dedicaven a la pesca, a la caça o a la recol·lecció, les que han estat i són encara la mà d'obra de l'agricultura de consum familiar arreu del planeta. També hem estat i són les dones les que ens hem ocupat i es segueixen ocupant en molts llocs del món del subministrament de l'aigua, quan aquesta no era o és canalitzada fins les llars, les que van aprendre a tenir cura i guarir les persones malaltes, a acompanyar les persones a néixer, a conèixer els remeis sanatoris, etc. Les dones sempre hem estat al treball.

En el moment en el que el fruit del treball comença a anar més enllà de la subsistència de la pròpia família, sigui quin en sigui el model, les dones en comencem a quedar al marge. Quan el mercat de treball comença a generar plusvàlues, comença a foragitar-ne les dones.

Perquè la plusvàlua del treball, en forma d'intercanvi dels excedents necessaris per al consum, en forma de moneda de canvi, en forma de bens necessaris o accessoris, en forma de propietat, és poder. I és aquí on hi ha homes que prenen paper. Que deixen les dones com a mà d'obra i prenen les regnes del mercat de treball. No és una paraula gratuïta. Les dones treballem. Hi ha homes que mercadegen amb el treball de les dones (també amb el propi). Se n'apoderen. L'intercanvien, el negocien, el taxen i n'administren els beneficis. Les dones construïm les llars, hi ha homes que especulen amb els habitatges. Les dones treballem la terra, la propietat de la terra és en mans d'homes de manera majoritària. Les dones van ser les pioneres de les cures, el lideratge de la medicina té rostres d'homes. Les dones fabricaven els remeis, però van ser els homes qui van copar la indústria farmacèutica (i de passada van promoure la crema de les bruixes i remeieres). Les dones traginen l'aigua, però són homes qui administren els seus monopolis. Les dones hem passat els segles procurant l'alimentació de les tribus però els qui s'han atorgat mèrits, les distincions gastronòmiques i els beneficis han estat homes, com també s'ha esdevingut en el món de la indumentària i més contemporàniament la moda.

Finalment, les dones produïm l'únic element imprescindible per a la continuïtat de l'espècia humana, les criatures. I la tradició i les normes dicten que siguin els homes qui les registrin, les posin al seu nom i en bona part del món encara avui en siguin propietaris exclusius en cas de divorci.

Al treball, hi hem estat i hi som. Al mercat del treball, hi som encara avui principalment com a ma d'obra, o en el pitjor dels casos, també com a mercaderia. No com a membres de ple dret d'aquest mercat. Difícilment com a part decisòria d'aquest mercat. Rarament com a gestores de la plusvàlua d'allò que produïm. Extraordinàriament com a agents de poder en aquest mercat.

Precarietat laboral i pobresa

El patriarcat ancestral opera des de la nit dels temps i des dels orígens de l'espècie, i les dones, que sempre hem treballat, molt ràpidament vàrem ser expropiades per aquest patriarcat de l'administració dels beneficis que nosaltres mateixes hem generat. La precarietat laboral i la pobresa amenacen les dones treballadores durant la vida laboral o la jubilació tres vegades més que als homes, malgrat haver treballat –-de manera contractual o no– a llarg de totes les nostres vides.

Els feminisme té un repte pendent amb el que és la clau de la dignitat i la independència personal: la justícia laboral des de la mirada feminista. Perquè no és admissible ni suportable que encara avui, el treball remunerat de les dones, sigui un espai de desigualtat, discriminació i inseguretat.

La consideració de les dones com a intruses en el mercat de treball es justifica, a banda del seu espoli, per la divisió sexual del treball, pel prejudici heteropatriarcal que les dones tenim com a principal missió en la vida el parir criatures i tenir cura de la llar i les persones dependents (òbviament de manera no remunerada). El treball reconegut i remunerat, la

carrera professional són encara considerats com a activitat secundària de les dones. I com a membres de segona categoria som tractades en el mercat del treball.

Discriminació salarial i sostre de vidre

La discriminació salarial, el sostre de vidre i el terra enganxós marquen les diferències entre dones i homes al món laboral.

Les dones patim una taxa d'ocupació inferior a la masculina, i l'atur és sistemàticament més elevat entre la població femenina.

La segregació vertical que fa que les posicions directives siguin copades per homes encara que al col·lectiu de l'organització que mirem siguin majoria les dones. Tan hi fa que sigui una empresa, com l'administració de justícia, l'administració de salut o el sector financer. És una constant.

Les dones de tot el món, quan treballem en situació contractual, patim d'una discriminació salarial superior a un 20% a Occident, i molt més alta encara a la resta del món per a la realització de les mateixes tasques, en tots els nivells de l'escala salarial: des dels treballs menys remunerats a l'alta direcció, les dones percebem sistemàticament menys retribucions.

Dificultats en la progressió professional

Les dones tenim més dificultat en la nostra progressió professional: la condició que se'ns atribueix com a mares –ho siguem o no- (és una de les causes, no la única) en primer lloc ens exclou a l'hora de poder ser considerades beneficiàries de formació interna en les empreses i ens limita la progressió professional vertical. Donant per suposat que un dia potser mancarem amb el compromís professional per ser mares, per acudir a una persona de l'entorn familiar, tenim una penalització d'entrada en l'accés, la permanència i la promoció en el mercat laboral. Quants homes i quantes dones han estat promocionats a les seves organitzacions durant o després de la paternitat i maternitat? Quants casos coneixeu de dones?

Tot es tradueix en menys anys de cotitzacions, en menys quantitats cotitzades i per tant en menys prestacions per desocupació o jubilació, que ens remet a la precarietat com a dones treballadores o com a jubilades.

Fins fa unes dècades en el món occidental i encara avui a bona part del món, es donava com a explicació a la manca de dones en els llocs de treball més qualificats i també en els de presa de decisions el fet que el nivell de formació de les dones era inferior, atesa la limitació a les dones als estudis superiors. Avui constatem que en els llocs del món on les dones tenen el mateix nivell formatiu i fins i tot més qualificacions, la desigualtat persisteix.

La condició d'agents de segona categoria, i el masclisme estructural que impera en la

nostra societat, és també el motiu que les dones siguem víctimes d'assetjament sexual i per raó de sexe en els llocs de treball: aquesta macabra realitat és encara molt invisibilitzada, però les poques dades de les que disposem apunten realitats terribles a nivell d'Unió Europea (una de cada tres dones declara haver patit assetjament o violència al llarg de la seva vida laboral), i res apunta a que en altres llocs del món la situació sigui millor.

La flagrant i indiscutible discriminació en aquests termes seria senzillament insostenible si en lloc de les dones, la discriminació la patís algun col·lectiu de qualsevol mena.

La igualtat salarial, la igualtat d'oportunitats en l'accés al treball, la promoció i la participació en espais de presa de decisió són senzillament una qüestió de justícia. El repte del feminisme de reparar de manera ràpida i universal aquesta desigualtat és imperatiu. És el més gran dels reptes, atès que només la independència econòmica garanteix l'accés a la lluita per totes les llibertats personals. No es tracta només de viure sense violència. Es tracta de viure ni més ni menys la vida que vulguem i per això és imprescindible disposar dels propis recursos sense cap submissió.

Des de les institucions, l'assumpció d'aquest repte és tan imprescindible com recent. L'Organització Internacional del Treball (1), Nacions Unides (2), o les directives sectorials de la Unió Europea (3) transposades als estats membres (4) i les lleis nacionals (5), reconeixen normativament el dret de totes les persones (aquí citant Angela Davis, cal entendre que també es refereix a les dones!) a tenir igual remuneració a igual feina. Descriuen igualment el dret a les dones de viure lliures de violències masclistes també en l'àmbit laboral. I es recomana (aquí la norma ja s'estova) la igualtat en els àmbits de presa de decisions.

L'agenda 2030 de Nacions Unides, en la que volem pensar un nostre futur proper i millor, estableix en el seu Objectiu de desenvolupament sostenible número 5 "Aconseguir la igualtat de gènere i apoderar les dones i nenes", i inclou com a fita "Vetllar per la participació plena i efectiva de les dones i per la igualtat d'oportunitats de lideratge en tots els àmbits de presa de decisions en la vida política, econòmica i pública" La lectura de l'Agenda 2030 Feminista (6) explicita que la plena participació política garanteix que la importància dels drets sexuals i reproductius estigui en les agendes polítiques locals i globals. De la mateixa manera, el lideratge de dones en els espais de presa de decisió a nivell econòmic i social permet fer visibles aquests drets i reforçar-ne la seva garantia, posant l'economia de les cures, l'autonomia sexual i el dret al propi cos, al centre.

Normes i declaracions que tot just pal·lien algunes de les discriminacions en alguns llocs del món. Quan ens allunyem de l'eurocentrisme el panorama és més desolador encara. La feina que queda per fer és encara titànica, i massa sovint penelòpica (neologisme que em permeto com tribut a Penèlope, aquell personatge de la mitologia grega que de dia teixia un tapís i a les nits el desfeia: massa sovint els drets assolits per les dones han estat retrocedits amb motius de crisi). Tal com diu la gran Simone de Beauvoir: "No oblideu mai que n'hi haurà prou amb una crisi política, econòmica o religiosa perquè els drets de les dones tornin a ser qüestionats. Aquests drets mai es donen per adquirits, heu de romandre vigilants tota la vostra vida". La crisi d'inicis de segle XXI va tenir les dones com a grans

damnificades, centrant les retallades en les prestacions de cures que inevitablement vàrem assumir les dones a compte d'una doble jornada, o abandonant el treball remunerat per assumir gratuïtament el treball de cures, o explotant dones més enfonsades en l'escala dels drets pels seus orígens. L'aparició dels neofeixismes arreu del món, el discurs en contra de la seva inventada Ideologia de Gènere, les agressions a les xarxes que pretenen evitar que el feminisme accedeixi al primer pla de la comunicació i la informació també ens fan evident que no només hem de romandre vigilants: hem de passar a l'atac en cadascuna de les posicions que ens permetin fer-ho.

És evident que el model capitalista de mercat de treball, basat en l'explotació de la gran majoria de les persones treballadores –dones i homes- per a benefici d'unes poques –dones o homes- no és al que aspirem des del feminisme. Però no podem renunciar a denunciar, revisar i redreçar amb mirada feminista el model productiu que vivim ara i aquí. Necessitem fer digne i just el nostre present. Sense renunciar a horitzons propers en els que el model productiu passi per altres prioritats que el sistema extractiu que avui vivim, sense deixar de tenir com a fites sistemes productius de base comunitària i cooperativista, sense renunciar a la necessària socialització de les tasques de cura en una societat del benestar, sense obviar un feminisme laboral per al 99%.

Necessitat d'un compromís institucional

Només amb un compromís de les institucions en tant que agents –no exclusius- en el mercat de treball podem mantenir la lluita en la garantia dels drets a la igualtat i contra la discriminació de les dones en el món laboral. Els plans i les mesures d'igualtat, la revisió del model productiu amb una mirada feminista, l'eradicació de models patriarcals assumits i interioritzats com a exclusius i naturals, els protocols d'abordatge contra l'assetjament sexual i per raó de sexe a la feina, la coresponsabilitat de les cures aplicada al temps de treball són les eines amb les que abordem aquesta lluita contra la discriminació de les dones en el camp laboral que ens permetrà assolir i mantenir la nostra llibertat.

I en el marc d'un canvi de paradigma col·lectiu al que aspirem, l'alliberament que volem que sigui l'avenir d'una República que reivindiquem amb dos cognoms, catalana i feminista, no podem deixar de posar la lluita per la igualtat i l'equitat laboral de les dones al centre de la construcció de la nova societat. D'instituir una nova mirada sobre el model productiu que posi les persones al centre i en el que els treballs de les dones tinguin el reconeixement i el valor que mereixen. Que les dones siguem mestresses del fruit del nostre treball, que participem en el mercat de treball no com meres productores o com a mercaderia, sinó com a aportadores dels nostres valors, de nous paradigmes d'economia, de redistribució, de justícia social. Cadascuna en el nivell i responsabilitat que pugui assumir, totes unides cap a una fita d'alliberament personal i col·lectiu. Parlem de sororitat, sindicalisme, lluita política, activisme associatiu o al carrer, feminisme institucional o republicanisme feminista. Cada espai de lluita amb les seves mancances i les seves limitacions, a ben segur que amb moltes limitacions i alguns encerts. Amb l'esperança i la certesa que unides podrem avançar i fer justícia a les nostres contemporànies, totes les generacions que ens van precedir i totes les dones del futur que esperen justament de

nosaltres que estiguem a l'alçada que ens ha posat la història.

Ens calen aliances que ens ajudin a enllaçar totes les lluites en les que separadament participem les feministes. Superar per elevació tots els àmbits on som i sovint som minoria, i avançar cap a fites compartides des de partits, sindicats, patronals, institucions, col·legis professionals, universitats, moviment feminista la causa de la igualtat en el treball. Veure en cada victòria un pas endavant de totes, fent nostre cada repte i foragitant tot egoisme. Sabem que podem fer-ho perquè ja ho hem provat, sortint juntes al carrer. Però no pot ser un sol dia, hem de fer de cada dia un 8 de març. Hem de construir estratègies i aliances, marcar-nos fites, mètodes, calendaris i objectius, i avançar. Teixint fils i xarxes de complicitat, de suport, de solidaritat, de baix a dalt i en totes direccions. Cosint, trenant, brodant, sargint, nuant... allò que hem fet des de la nit dels temps, allò que mai no hem deixat de fer però hem de fer més i millor encara. Feministes, anem per feina!

Mireia Mata i Solsona
Mireia Mata i Solsona és Directora General d'Igualtat de la Generalitat de Catalunya. És Llicenciada en Filologia Catalana i té un Postgrau en Gestió Cultural per la Universitat Ramon Llull, així com un Màster d'Alta Funció Directiva per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya. Prèviament havia estat coordinadora territorial de Joventut a Girona i Directora de Serveis Territorials de Governació i Administracions Públiques. També va ser Delegada de l'Escola d'Administració Pública a Girona i regidora de l'Ajuntament de Figueres.